

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА
АКАДЕМІЯ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

**V РЕГІОНАЛЬНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«КОМПЕТЕНТІСНИЙ ВИМІР СУЧАСНОЇ
ОСВІТИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»**

ЗБІРНИК ТЕЗ

19 травня 2017 р., м. Запоріжжя

Запоріжжя
2017

*Рекомендовано до друку Вченою радою
комунального вищого навчального закладу «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
(протокол № 8 від 28 квітня 2017 р.)*

Рецензенти:

Бондар В. І., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України;

Павленко А. І., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Академії наук вищої освіти України, професор кафедри соціальної роботи КВНЗ «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР

Члени редакційної колегії:

Нечипоренко В. В., доктор педагогічних наук, доцент;

Позднякова-Кирбят'єва Е. Г., доктор соціологічних наук, доцент;

Позднякова О. Л., кандидат педагогічних наук, доцент;

Єрмаков І. Г., кандидат історичних наук;

Козарик О. С., кандидат педагогічних наук, доцент;

Гордієнко Н. М., кандидат соціологічних наук, доцент;

Лопатинська Н. А., кандидат педагогічних наук.

К63 **Компетентнісний вимір сучасної освіти: теорія і практика : збірник тез V регіональної науково-практичної конференції** (19 травня 2017 р., м. Запоріжжя) / За заг. ред. В. В. Нечипоренко. — Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2017. — 280 с.

ISBN 978-966-8157-56-1

Збірник містить матеріали учасників V регіональної науково-практичної конференції «Компетентнісний вимір сучасної освіти: теорія і практика», в яких розглянуто актуальні проблеми розвитку життєвої компетентності, організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів, професійної підготовки майбутніх фахівців, проаналізовано сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти, соціальної роботи, мистецтва та дизайну.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, працівникам дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів різних типів, аспірантам, студентам, усім, хто цікавиться поступальним розвитком системи освіти України.

**УДК 37:001.12/18
ББК 74.00**

ISBN 978-966-8157-56-1

© КВНЗ «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР, 2017

ЗМІСТ

Слово до освітян.....	10
Привітальні листи.....	13

РОЗДІЛ 1

ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЖИТТЄВОЇ ПРАКТИКИ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ОСВІТИ

Нечипоренко Валентина Василівна

Розвиток професійної та соціальної компетентності студентів педагогічних спеціальностей у процесі соціальної практики.....	22
--	----

Гордієнко Наталія Миколаївна,

Рутковицька Ганна Володимирівна

Соціальна практика вихованців інтернатних закладів як передумова побудови ними успішних життєвих траєкторій.....	26
--	----

Єрмаков Іван Гнатович

Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності у системі соціальної та життєвої практики учнів.....	29
---	----

Кудінова Маргарита Сергіївна

Соціальна практика як засіб розвитку стресостійкості учнів інтернатних закладів.....	33
--	----

Позднякова Олена Леонтіївна

Розбудова виховної системи загальноосвітнього навчального закладу на засадах компетентнісного підходу: теоретичний аспект.....	36
--	----

Позднякова-Кирбят'єва Елліна Геннадіївна

Реабілітаційний парк як чинник оптимізації соціальної і життєвої практики дітей та молоді з особливими потребами.....	40
---	----

Сілявіна Юлія Сергіївна

Компетентнісний потенціал системи педагогічної реабілітації учнів з особливими освітніми потребами.....	44
---	----

Коваль Владислава Ісломжанівна

Аналіз поняття «соціальні зв'язки» у соціально-педагогічній літературі.....	48
---	----

Макаренко Світлана Дмитрівна

Теоретичний аспект дослідження поняття «соціальна активність».....	50
--	----

Манько Мирослава Олександрівна

Розвиток інтернальності особистості у процесі життєпізнавальної діяльності.....	53
---	----

Фуріна Катерина Михайлівна

Соціальна адаптація дітей молодшого дошкільного віку (3 роки) в умовах дитячого навчального закладу засобами ігрової діяльності.....	56
--	----

Чумаченко Вікторія Володимирівна

Особливості соціальної адаптації першокласників.....	59
--	----

творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2010. – Вип. 8 (61) – С. 62-67.

3. Воспитать человека : Сб. нормативно-правовых, науч.-методич., организационно-практич. материалов по проблемам воспитания. – М. : Издат. центр «Вентана-Граф», 2002. – 215 с.

4. Григорьев Д. В. Воспитательная система школы. От А до Я / Д. В. Григорьев, И. В. Кулешова, П. В. Степанов. – М. : Просвещение, 2006. – 208 с.

5. Єрмаков І. Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем / Єрмаков І. Г. – Х. : Вид. група «Основа», 2006. – 224 с.

6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : Педагогічна думка, 2016. – 448 с.

7. Новикова Л. И. Школа и среда / Новикова Л. И. – М. : Знание, 1985. – 98 с.

8. Погоріла І. О. Педагогічні умови становлення виховних систем сучасних гімназій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / І. О. Погоріла. – К. , 2005. – 25 с.

9. Сазоненко Г. Виховання як цілісна система [Електронний ресурс] / Г. Сазоненко // Режим доступу до публікації: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=732>.

10. Силиванова Н. Л. Современные представления о воспитательном пространстве / Н. Л. Силиванова // Педагогика. – 2000. – № 6. – С. 35-39.

11. Созонов В. П. Воспитательная система на основе потребностей школьника как фактор гуманизации образовательного процесса школы : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Созонов Валерий Петрович. – Ижевск, 2006. – 179 с.

12. Шамова Т. И. Воспитательная система школы: сущность, содержание, управление / Т. И. Шамова, Г. Н. Шибанова. – М. : ЦГЛ, 2003. – 200 с.

13. Якиманская И. С. Принципы построения образовательных программ и личностное развитие учащихся / И. С. Якиманская // Вопросы психологии. – 1999. – № 3. – С. 30-47.

Позднякова-Кирбят'єва

Елліна Геннадіївна,

доктор соціологічних наук, доцент,

проректор з навчальної роботи

КВНЗ «Хортицька національна навчально-

реабілітаційна академія» ЗОР

РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ПАРК ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ І ЖИТТЄВОЇ ПРАКТИКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Вибір європейського вектору розвитку поставив перед Україною низку стратегічних цілей, серед яких побудова громадянського суспільства, ринкової економіки, правової та соціально-сервісної держави, боротьба з корупцією займають важливе місце. Особливого значення набуває проблема підвищення якості життя населення, яка є актуальною не лише для більшості пересічних громадян, а й,

передусім, для людей з особливими потребами, і тому перебуває в центрі уваги політиків, соціально активної громадськості та науковців.

Питання якості життя є багаторівневим та складноструктурованим. Невід'ємними його складовими виступають не лише рівень матеріального статку, соціально-економічне положення, професія, а й фізичне, інтелектуальне, духовно-психічне та соціальне здоров'я. Внаслідок цього означена категорія як у масовій, так і в індивідуальній свідомості містить комплекс об'єктивних і суб'єктивних елементів. При цьому слід зазначити, що моделювання соціального образу якості життя починається у людини вже на перших етапах особистісного онтогенезу. Роль освіти в окресленому процесі є чи не першочерговою.

Соціальний інститут освіти як форма відображення та спосіб закріплення об'єктивної дійсності містить у собі систему норм, регуляторів, звичаїв і традицій, функціонування яких забезпечує доступ людини до однієї з ключових цінностей – знання. Тому право на освіту є фундаментальним для сучасного цивілізованого світу, воно є невід'ємною складовою суб'єктивного відчуття якості життя осіб з особливими потребами. Цей принцип був зафіксований в низці міжнародних документів, в тому числі й у Конвенції про права інвалідів, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 2006 року.

За даними Держкомстату, в Україні на 2015 р. налічувалося 167 тис. дітей-інвалідів, що становило 2% від усього дитячого населення держави. Соціальний інститут освіти повинен стати для цих дітей тим локусом інклюзії, через який соціум допоможе їм змодельовати у свідомості невикривлений образ якості життя. Як система усталених, постійно діючих, організованих практик, соціальний інститут освіти забезпечує можливості для повноцінної соціалізації дітей з особливими потребами. Але при цьому слід враховувати, що для них невід'ємною обов'язковою паралеллю освіти, виховання, соціалізації і, врешті-решт, повноцінного життя є комплексна реабілітація, без якої дитина залишиться сам на сам з низкою проблем, які вона не здатна подолати самотійно.

Необхідність комплексного підходу до реабілітації дітей та молоді з особливими потребами обґрунтована в роботах Т. Дегтяренко [1], Л. Моїсєєвої [3], В. Мухіна [4], В. Нечипоренко [5], А. Шевцова [2; 6] та інших вчених. А. Шевцов зазначає, що системна комплексна реабілітація з усіма належними компонентами неодмінно веде до того чи іншого рівня соціальної інтеграції та адаптації дитини і через це виконує функції реабілітації системної. Саме тому поняття «комплексна реабілітація» він отожднює з поняттям «соціальна реабілітація», яке може виступати і як синтетичне родове поняття на рівні реабілітаційного конструкта, і як частина цілого, тобто на рівні реабілітаційного феномена [2, с. 89].

В. Нечипоренко наголошує, що системне впровадження сучасних пріоритетів реабілітаційної педагогіки передбачає реальне забезпечення можливості отримання кожною дитиною з особливостями психофізичного розвитку всього спектру необхідних послуг щодо відновлення її фізичного, психологічного, соціального та духовного здоров'я в ході комплексної реабілітації, нормативність якої встановлена статтею 12 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні». Необхідні для цього організаційні, змстові та технологічні нововведення повинні утворювати цілісну освітньо-реабілітаційну систему, ефективність якої в найбільшій мірі визначає динаміку відновлення здоров'я дитини [5, с. 4].

Слід підкреслити, що поєднання освітньої та реабілітаційної складових в єдиній, цілісній системі є однією з найперспективніших сучасних інновацій не лише в соціальній медицині та соціальній роботі, але і в освіті. На практиці воно вимагає

пошуку ефективної організаційної форми для цих, на перший погляд, різних систем. На нашу думку, такою формою може бути створення в структурі навчального закладу для дітей та молоді з особливими потребами реабілітаційного парку, який дозволить значно ефективніше здійснювати фізичну, психологічну і соціальну реабілітацію підростаючого покоління за рахунок створення нових функціональних зон, що не передбачаються в спеціалізованих освітніх установах для дітей цієї категорії.

Діючі в зарубіжних країнах реабілітаційні парки зорієнтовані, головним чином, на надання всебічної допомоги дорослим особам, які потребують відновлення після інсульту, хвороби Хантінгтона, м'язової дистрофії (парк Челсі у штаті Джорджія, США), відновлення фізичних та фізіологічних здібностей (парк Манор у провінції Британської Колумбії, Канада), соціальну інтеграцію маломобільних осіб з інвалідністю (м. Улан-Уде, Росія) та ін. Спеціалізованих реабілітаційних парків саме для дітей та молоді з особливими потребами в Україні не існує, а щодо інших держав – у вільному доступі інформації про такі об'єкти немає. Це дає можливість зробити припущення про унікальність такої новації, як реабілітаційний парк для дітей та молоді з особливими потребами. Відсутність між ним та освітнім закладом соціальної і наявність незначної територіальної дистанції перетворює його не лише на актуальну, а й на практично значущу реабілітаційну структуру.

Реабілітаційний парк представляє собою чітко визначений територіальний простір, де діти та молоді люди з особливими потребами можуть скористатися допомогою щодо фізичного, духовно-психічного відновлення, а також соціальної реабілітації шляхом отримання медичних, психолого-когнітивних, культурно-анімаційних, фізіо-терапевтичних та соціальних послуг. Поряд із лікувально-оздоровчим комплексом на його території, як правило, розташовуються зони для естетичної та природотерапії. Застосування в цих зонах засобів і технологій літо-, дендро-, іпо-, зоо-, фіто-, аква-, аромо-, сміхо-, лого-, аніма-, гештальт-, праце-, натурпсихотерапії не тільки забезпечить всебічний відпочинок дітей після навчання та медичних процедур, а й функціонально буде підпорядковуватися їх комплексній реабілітації. В такому парку персонал за індивідуальною чи груповою програмою зможе спрямувати свої професійні компетенції на покращення фізичних здібностей, психічних функцій та соціальних якостей дітей з інвалідністю, організацію їх соціальної та життєвої практики, яка в найбільшій мірі інтенсифікує розвиток життєвої компетентності особистості.

Створення реабілітаційного парку для дітей з особливими потребами стало б важливим досягненням для будь-якого регіону України. Але на сьогоднішній сукупності умов і можливостей для цього склалася тільки в Запорізькому регіоні. В історично значущій та сакральній для кожного українця місцевості – на острові Хортиці – для заснування такого спеціалізованого парку Запорізькою обласною радою у 2016 р. було виділено 2,5 га землі. Ділянка має вихід до Дніпра, на її території розташовано триповерховий об'єкт законсервованого будівництва, що може бути відновлений і використаний в якості реабілітаційно-профілактичного корпусу. Роботи в майбутньому парку вже розпочаті зі створення «Алеї миру».

Де-юре і де-факто майбутній реабілітаційний парк є структурним сегментом комунального вищого навчального закладу «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради. До складу цього закладу входять центр ранньої соціальної реабілітації, загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ступенів та, власне, академія з факультетами реабілітаційної педагогіки і соціальної роботи, мистецтва та дизайну. Нині у закладі отримують освітньо-реабілітаційні послуги понад 500 вихованців і студентів з обмеженими можливостями

здоров'я. Якість освіти, медико-профілактичного лікування, соціальної реабілітації забезпечує висококваліфікований, відданий справі персонал. До його педагогічного складу входять доктори та кандидати наук, заслужені вчителі України, вчителі-методисти та інші спеціалісти. Лікування та реабілітацію здійснюють педіатри, терапевт, стоматолог, лікар функціональної діагностики, отоларинголог, невролог, кардіоревматолог, психіатр, лікар фізіотерапії, лікар з лікувальної фізкультури, лаборант клінічної лабораторії та молодший спеціаліст з медичною освітою. Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія має більш ніж півстолітній термін діяльності та глибокі традиції, що отримали високу оцінку як з боку місцевої влади, так і випускників, їх батьків та широких кіл громадськості.

Фізична, соціальна, психолого-педагогічна реабілітація в академії здійснюються на основі широкого використання як традиційних, так і інноваційних технологій. Поряд із гідро-, кінезо-, апаратною фізіотерапією, тепловікуванням, масажем важливу роль у відновленні здоров'я дітей та молоді відіграють іпо-, каніс-, природо- та пісочна психотерапія. Враховуючи набутий колективом інноваційний досвід, розбудова реабілітаційного парку призведе до суттєвого розширення спектру інноваційних методик і технологій для оздоровлення вихованців і студентів закладу. Парк зможуть відвідувати також діти з особливими потребами м. Запоріжжя та області. Актуальним у сучасних умовах напрямом роботи парку також може бути надання комплексу реабілітаційних послуг дітям і родинам вимушених переселенців.

Створення реабілітаційного парку дозволить на якісно новому рівні організувати соціальну та життєву практику дітей та молоді з особливими потребами. Саме практика висуває перед дитиною актуальні життєві проблеми, без яких вона ніколи не стане життєстійкою особистістю, готовою йти вперед, випереджати, а не наздоганяти суспільний поступ. Важливість соціальної практики як пріоритетного засобу соціалізації людини вимагає створення умов для того, щоб учні в ході практичної суспільно значущої діяльності пізнавали закономірності та механізми суспільного життя, вчилися розв'язувати актуальні соціальні проблеми. В контексті загальноцивілізаційних викликів XXI століття значення життєвої практики зростає прямо пропорційно тим загрозам, які несуть суспільству люди, позбавлені здатності до життєпізнавальної діяльності та життєтворчості. Відсутність стратегічного мислення, проектної культури, глибокого розуміння закономірностей життєтворчості негативно позначається на якості не тільки особистого життя, але й професійній діяльності людини. Динамічне, інформатизоване та глобалізоване суспільство потребує далекоглядних керівників і практичних працівників, здатних бачити як актуальні проблеми, так і перспективні потреби, працювати в режимі випереджального, інноваційного розвитку. Враховуючи це, значення реабілітаційного парку полягає в розширенні простору соціальної та життєвої практики, її збагаченні інноваційними компетентісно спрямованими технологіями, методиками і формами роботи.

Таким чином, реабілітаційний парк представляє собою одну з найбільш перспективних інновацій в системі сучасної освіти. Його створення надасть широкі можливості для впровадження світового і континентального досвіду у галузі комплексної реабілітації, що узгоджується з євроінтеграційним вектором розвитку України. Перші кроки в цьому напрямку вже здійснені колективом Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії. Унікальність створеного в її структурі реабілітаційного парку полягає у функціональній спеціалізації на всебічному відновленні та оздоровленні дітей з особливими потребами, збагаченні їх соціальної і життєвої практики, що виступає головним чинником розвитку життєвої компетентності особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дегтяренко Т. М. Теоретико-методологічні засади управління системою корекційно-реабілітаційної допомоги особам з психофізичними порушеннями : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.03 / Дегтяренко Тетяна Миколаївна. – К., 2012. – 435 с.
2. Методичні основи організації соціальної реабілітації дітей з вадами здоров'я : Монографія / Шевцов А. Г. – К. : НТІ «Інститут соціальної політики», 2004. – 240 с.
3. Моисеева Л. Г. Организационно-педагогические средства комплексной реабилитации детей с ограниченными возможностями : дисс. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Моисеева Людмила Геннадиевна. – Самара, 2004. – 164 с.
4. Мухін В. М. Фізична реабілітація : Навч. видання / Мухін В. М. – К. : Олімп. літ., 2000. – 424 с.
5. Нечипоренко В. В. Системний розвиток навчально-реабілітаційного центру як відкритої інноваційної соціально-освітньої інституції : монографія / В. В. Нечипоренко. – Запоріжжя : Видавництво Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатoproфільного центру, 2013. – 520 с.
6. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології : [монографія] / Андрій Гаррійович Шевцов. – К. : «МП Леся», 2009. – 484 с.

*Сілявіна Юлія Сергіївна,
методист КВНЗ «Хортицька
національна навчально-реабілітаційна
академія» ЗОР*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Масштабний процес модернізації системи загальної середньої освіти України, започаткований Міністерством освіти і науки, передбачає ряд актуальних реформаторських ініціатив, у тому числі – і щодо вдосконалення практики навчання дітей з особливими потребами. В Концепції нової української школи, ухваленій рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 27.10.2016 р. №10, наголошується: «У новій школі буде заохочуватися інклюзивна освіта. Для учнів з особливими потребами буде створено умови для навчання спільно з однолітками. Для таких дітей буде запроваджено індивідуальні програми розвитку, зокрема, корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід і необхідні засоби навчання» [2, с. 29]. Розбудова сучасної інклюзивної школи, в якій всі діти почуватимуть себе комфортно і впевнено, передбачає посилення уваги педагогів до індивідуальних освітніх потреб тих учнів, які внаслідок дії певних негативних чинників (порушень здоров'я, соціального, психологічного та фізичного розвитку, відсутності навчальної мотивації тощо) не можуть засвоїти навчальний матеріал і переходять до категорії неуспішних. Таким дітям необхідно надавати педагогічну підтримку не епізодично, по мірі загострення навчальних проблем, а системно, з метою відновлення їх соціально-педагогічного статусу успішного учня. Лише за цих умов навчально-виховний процес забезпечуватиме розвиток в учнів ключових життєвих компетенцій, які в майбутньому, по закінченні школи, визначатимуть успішність самореалізації особистості в суспільстві. Враховуючи це, серед характеристик системи педагогічної реабілітації в